

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ
KOMİSYONU**

**KIRSAL ALANDA KADININ
GÜÇLENDİRİLMESİ VE KIRSALDA KADIN
GİRİŞİMCİLİĞİNİN DESTEKLENMESİ
KONULU ALT KOMİSYON TUTANAKLARI**

Tarih: 7 Nisan 2016 Perşembe

7 Nisan 2016 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 10.27
BAŞKAN: Emine YAVUZ GÖZGEÇ (Bursa)

BAŞKAN – Hoş geldiniz.

Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliği Alt Komisyonunun 4’üncü toplantısı. Biz ilk toplantımızda Komisyonumuzu oluşturduk, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonumuzun bir alt komisyonu. 2’nci toplantımızda da Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığının kırsal alanda kadının kalkınmasıyla ilgili eylem planı üzerinde uzmanlarımız görüş sundular. 3’üncü toplantımızda hem Kalkınma Bakanlığından hem de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından bu alanda çalışan uzmanlarımız görüş beyan ettiler.

Bizim amacımız, tabii, kadının kırsal alanda güçlendirilmesi yönünde yapılan çalışmaları, sorunları ve çözüm önerilerini tespit etmek. Öncelikle, bir çalışmaları görelim, bu konuda yapılan çalışmalarla bir çerçeve çizelim Komisyonumuzun çalışmalarıyla ilgili ve bu çerçeve içerisinde çözüm önerilerini tabii daha çok önemsiyoruz çünkü sonuçta bir rapor yazacağız ve bu raporda eğer yasal bir düzenleme gerekiyorsa bunun için çalışacağız, eğer teşvik gerekiyorsa, rol modeller sunmak gerekiyorsa bununla ilgili bir çalışma yapmış olacağız.

Bugünkü toplantımızda da Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden Profesör Doktor Bülent Gülçubuk ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden Yardımcı Doçent Doktor Dilek Eroğlu bizlerle birlikte. İki hocamız da hem kırsal alanda kalkınma hem de toplumsal cinsiyet alanında değerli çalışmalara sahipler. İnşallah, bugün sizlerin bu birikimlerinden faydalanacağız.

Nasıl başlayalım Hocam, kimden başlayalım?

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Ortak başlarız, biz zaten Dilek Hocayla beraber çalışıyoruz.

Öncelikle, günaydın.

Ben, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümündeyim, aynı zamanda Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Merkezi Müdürlüğünü yürütüyorum.

Dilek Hocam da çok kısa kendisini tanıtırsa ondan sonra sunuma başlayalım.

YRD. DOÇ. DR. DİLEK EROĞLU – Ben de Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde köy sosyolojisi ve kırsal kalkınma alanında çalışıyorum, akademisyenim.

Teşekkürler.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Şimdi, öncelikle, ben böyle bir komisyonun kurulmasından dolayı mutluluğumu dile getirip... Tabii, sonuç ne olur onu bilmiyorum.

BAŞKAN – İnşallah hayırlı sonuç doğurur.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Gerekçesi: Ben yaklaşık yirmi beş yıldır bu alanda çalışan... Çalışma konularımdan bir tanesi bu, kırsalda kadın, tarımda kadın, toplumsal cinsiyet; Dilek Hocayla biraz sonra söyleyeceğim çok sayıda projelerde çalıştık. Ben bu kesimi biraz “sessizlerin sessizleri” diye niteliyorum kırsaldaki kadınları ve aynı zamanda en dezavantajlı gruplardan biri olarak niteliyorum.

Şimdi, az önce sözünü ettiğiniz Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı sırasında ben aynı zamanda orada Merkez Bilim Kurulu Başkanlığımı yürütüyordum, arkadaşlarla çalıştık; 9 tarım bölgesinde bölgesel çalıştaylar yaptık, onların bir iki tanesine Dilek Hocayla katıldık. Daha sonra,

Aile Çiftçiliği Yılı'ydı 2014 yılı, biliyorsunuz, orada da kadın önemli bir bileşendi, toplumsal cinsiyet önemli bir faktördü; yine, orada da ben Merkez Bilim Kurulu Başkanlığını yürütüyordum Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde; orada da bu konuları ele aldık.

Şimdi, sanıyorum, bizden önceki arkadaşlar biraz genel bir çerçeveye çizmişlerdir kırsalda kadının, tarımda kadının durumuyla ilgili, biraz sayısal veriler de vermişlerdir; bugün ben biraz kırsalda kadın girişimciliği konusunun -komisyonun önemli işlevlerinden biri olduğunu düşünüyorum- üzerinde duracağım. Bu konuda da biz 2011 yılında Türkiye genelinde gerçekten, belki de bu konuyla ilgili en geniş saha çalışmasını yürüttük, 3 üniversitenin ortak yürüttüğü bir TÜBİTAK projesiydi bu; Dilek Hocam vardı, ben proje yürütücüsüydim, beraber yürüttük; Türkiye'de 12 ili ele aldık, biraz sonra hangileri olduğunu söyleyeceğim, bunların sonuçları hakkında biraz bilgi verip daha sonra da genelde kırsalda kadının konumunun iyileştirilmesine yönelik, daha sonra da kırsalda kadın girişimciliğinin geliştirilmesine yönelik birtakım çözüm önerilerimiz olacak, onları sizlerle paylaşacağız.

Süremiz ne kadar Başkanım, bilmiyorum ama biz serde hocayız, kırk beş dakikaya ayarladık kendimizi, bir ders saati ama daha erken de...

BAŞKAN – Yani 12.00, 12.00'yi geçebilir, çok şey değil.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Öyle mi? Tamam, peki. Yani ondan sonra soru-cevap gidebiliriz.

Şimdi, bizim yürüttüğümüz projenin başlığı da aslında biraz da komisyonun çalışmasıyla örtüşüyordu, başlığı aynen şu: Türkiye'de Kırsalda Kadının Girişimciliğini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Kadınların Bu Konuda Güçlendirilmesine Yönelik Politika Önerilerinin Geliştirilmesi. Belki tam da sizin komisyonun...

BAŞKAN – Tam da bizim komisyona uyuyor.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Şimdi, peki, neden biz kırsal alanda kadın konusunu ele alıyoruz?

Birincisi: Hâlen Türkiye'de -her ne kadar Büyükşehir Yasası'yla tanımlar değişse de- kırsal nüfusun varlığı önemli bir potansiyel oluşturuyor. Burada da biz şuna bakarız: Kırsal alanı sadece idari açıdan tanımlamayız, şimdi, OECD'nin bir kırsal alan tanımına göre Türkiye'de nüfusun yüzde 44'ü kırsal alanda yaşıyor, kırsal alan olarak nitelendirdiğimiz şehirlerde. Hatta Eurostat'ın bir tanımı var, orada da şöyle diyor: Kilometrekareye en az 500 kişinin düştüğü veya daha fazla; bunlar kentsel alanlardır, geri kalanlar kırsaldır. Buna göre baktığımız zaman, Türkiye'de kent sayısı 3 tane sadece, Zonguldak, İstanbul ve İzmit geliyor. O açıdan, biz kırsal nüfusu hâlen önemsiyoruz.

Kırsalda kadının eğitim, sağlık, bir öz güven kazanma, örgütlenme konusunda sorunları var. Tarımda çalışan kadın gerçeği var, bunların da en önemli sorunu -biraz sonra değineceğiz- hemen hemen tamamı kayıt dışı ve sosyal güvenlikten yoksun. Tarımda iş gücü artık bir ekonomik değer değil, yanı sıra bir yaşam biçimi olarak kendisini gösteriyor, bunlar çoğunlukla ücretsiz iş gücü. Tarımda ciddi bir dönüşüm var, şöyle: Bir yandan teknolojik dönüşüm var bir yandan böyle daha kapitalist tarım işletmeleri devreye giriyor. Biz hep şöyle bakıyoruz: Teknoloji devreye girdikçe kadınlar daha çok emek yoğun işlere yöneliyorlar. Bu, bizim için önemli bir saptama. Yani teknoloji, yüksek statü gerektiren işler daha çok erkekler tarafından yerine getiriliyor ama küçük aile işletmelerinde, orta boy aile işletmelerinde kadınlar daha çok emek yoğun işlerde çalışıyorlar. Girişimcilik anlamında kırsalda kadın maalesef yok, biraz sonra sizlere söyleyeceğiz.

Bir diğeri, tabii, yoksulluk, Türkiye'de önemli bir gerçek ve özellikle kırsalda bundan en çok kadınlar etkileniyor, o da şundan dolayı: Kadın, bizim "reproduction" dediğimiz yeniden üretim süreçlerine katılıyor yani domatesi yetiştirmek yetmiyor, ondan salça yapacak; süt sağmak yetmiyor,

ondan peynir yapacak; hem aileye katkı hem çocukların beslenmesine katkı ve sonuçta belki de şöyle diyoruz: Bir sahipsiz kesim var. Tabii, burada “sahipsiz” derken sesinin çıkmaması, dağınık olması, kendisini ifade edememesi anlamında söylüyoruz.

Bizim yürüttüğümüz çalışmanın temel amacı şuydu: Bir mevcut durum ortaya koymak, daha sonra da bu girişimcilik açısından kadınların toplumsal yaşama katılımlarını engelleyen sınırlar nedir, bunları bir tanımlamak. Kredi açısından ne durumdalar? Girişimcilik konusunda düşünce ve davranışları nedir? Ne tür gelir getirici faaliyetlerde bulunuyorlar? Kredi ve eğitim hizmetleri hakkında neler düşünüyorlar? Ve sonuçta da biz burada karar vericilere, kamu veya kamu dışı kurum ve kuruluşlara bir politika seti sunmayı hedefledik ki bunları da sizlerle paylaşacağız.

Şimdi, bazı görüntüler var, bunların bir kısmını paylaşayım. Mesela bu üstte, biber ayıklayanlar Adıyaman Besni'nin bir köyünde. Şimdi, bu köye 500 metre yaklaştığımızda acı biber kokusunu hissediyorsunuz. Kadınlar salça yapıyorlar, ekonomiye çeviriyorlar, gelir elde ediyorlar ama dağınık; bunu İstanbul, İzmir'deki kadınlara gönderiyorlar, onlar kendileri aracılığıyla satıyorlar. Bizim için bunlar da girişimci kadın, emeğini nakde çeviriyor. Sağ taraftaki, Muş'ta kadınlar el işi bir şeyler yapıyorlar, daha sonra bunu satmaya çalışıyorlar, aile ekonomisine katkıda bulunmaya çalışıyorlar. Tabii, “Özellikle neden kırsalda kadın girişimci?” dersek, az önce de söyledik, onların dağınık olması, çalışma alanlarının sınırlı olması, kadın girişimciliğinin görünmezliği biraz bizi bu konuya itti.

Şimdi, bazı bildiğiniz rakamları vereyim, biraz da bizi bu çalışmaya iten nedenlerden bir tanesi, şu anda hâlen, Türkiye'de tarımda çalışan kadınların yüzde 95'i -ki, bizi en çok rahatsız eden konulardan bir tanesi- kayıt dışı çalışıyor; bu, erkeklerde yüzde 70'e düşüyor kırsal alanda. Tabii, böyle kayıt dışılık olduğu sürece bunların kendi adına bir girişim kurmaları da çok zor, ekonomik faaliyette bulunmaları çok zor. Biraz bunu düzeltmemiz gerekiyor ki bu rakamlar 2005 yılı sonu rakamlar, detayını sizlerle paylaşırız.

“İş gücüne katılma oranı nedir?” diye baktığımızda, giderek böyle azalıyor, 2011'de yüzde 30, 2015'te 32,1 çıkmış ama biraz bunda, toplumsal istihdamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün altı aylık, dokuz aylık yaptığı istihdam nedeniyle 1-2 puanlık bir artış var. Biz bunların biraz daha kalıcı olmasını istiyoruz. Tabii, makineleşme arttıkça, kentleşme arttıkça kadının iş gücüne katılımında ciddi bir azalma var; bu iki şeye dikkat çekmek lazım, kentleşme ve makineleşme.

Avrupa ülkelerine bakıyoruz, gerçekten durum bizimle kıyasladığımız zaman oldukça farklı. Burada, baktığımız zaman, bakın, 25 üyeli Avrupa Birliğinde kadınların yüzde 63'ü iş gücüne katılıyor. Bu arada, Avrupa Birliği'nin 2025 yılı hedefi kadın istihdamını yüzde 75'e çekmek Avrupa Birliği ortalamasında; bizde yüzde 30-32 dolaylarında, bunu biraz yükseltmemiz lazım.

Sosyal güvenlik konusunda fazla bilgi vermiyorum, şundan dolayı: Zaten yüzde 95'i kayıt dışıysa, burada sosyal güvenlikten söz etmek pek mümkün olmuyor.

Şimdi, girişimcilik açısından baktığımız zaman, bu rakam aslında birçok şeyi ortaya koyuyor; Türkiye'de 1,8 milyon erkek girişimci var, sadece 85 bin kadın girişimci var. Bu 85 bin kadın girişimcinin de bir bölümü, örneğin eşi erkek, memur, onun adına iş yeri açmadığı için kendi üzerine; babası vefat ediyor, kendi üzerine açıyor; reel anlamda bunun anca yarısı kadar olabilir ki bu gerçekten çok çok düşük bir rakam.

Bazı uluslararası rakamlar var, mesela dünyadaki şirketlerin yaklaşık dörtte 1'inin sahibi kadınlar. Dünya Bankasının 7 Orta Doğu ülkesinde yapmış olduğu çalışma var, 4 bin şirket sahibinin yüzde 13'ü kadın; bizde biraz bunun altında kalıyor, Türkiye'deki girişimcilerin ise sadece yüzde 6,5'i kadın. Bu, bizim ülkemizde kadın girişimciliği biraz daha artırmanın temel gerekçeleri olarak ortaya çıkıyor.

“Peki, kadınlar neden iş gücü piyasasına giremiyor?” diye baktığımızda, burada bir soyutlama yaparsak; birincisi: Eğitim seviyesi düşük. Toplumun kabul gören ön yargıları var. Bastırılmış kadın davranışları var, kendisini daha çok domestik işlere, aile içi işlere adanmış. Örgütsüz, dağınık kadınlar var. Kadınların ücretlerinin düşük olması; örneğin fındığa giderseniz, işte, erkeğin günlükü 60 liradır, kadına 40 lira verilir; çayda aynı şeydir, hâlbuki yapılan iş aynıdır. İşveren davranış ve tutumları. Bu önemli, işte, kadınları çalıştırmaya karşı. Kadınların ev ve iş yaşamlarının uyumlaştırılmasına yardımcı olacak destekleyici araçların pek bulunmaması. Bunu önemsiyoruz yani kırsalda hiçbir yerleşim yok ki bir kreş olsun, yaşlı bakımevi olsun. Burada parantez içinde, ben Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Kırsal Kalkınma Komisyonu Başkanıydım, o zaman 80’e yakın kaymakam arkadaşta, belediye başkanına anketler gönderdik, dedik ki: “Sizlere kırsaldan en çok hangi konularda talepler geliyor?” Komisyon raporu henüz yayınlanmadı ama siz Kalkınma Bakanlığından temin edebilirsiniz, şu anda basımda olduğunu söylediler. Eskiden olsa daha çok işte, “Bize hayvan verin, tohum verin, gübre verin.” derlerdi ama artık kadınlar diyorlar ki: “Biz de sosyalleşmek istiyoruz, bize sosyal evler yapın, bize fitness centerlar yapın.” Çocuklar diyorlar ki: “Bize İnternet evleri yapın.” Şimdi, giderek ihtiyaçlar değişmeye başladı. Bu yüzden kadının biraz ev ve iş yaşamını kolaylaştıracak araçların birlikte gitmesi gerekiyor.

Şimdi, size az önce dediğim, Dilek Hocayla da birlikte yürüttüğümüz bu kadın girişimcilik, kırsalda kadın girişimci araştırması... Biz Türkiye’de 12 istatistik bölge birimi kapsamına giren 12 bölgenin her birinden bir il seçtik. Bu illeri seçerken şuna dikkat ettik: Zaten İstanbul’u başlı başına seçiyoruz. Diğer yerlerde en fazla kır ve tarım nüfusunun olduğu illeri aldık bu 12 bölgede. Böyle olunca da -şuradaki haritadan daha iyi görünüyor- şöyle bir yapı ortaya çıktı, bunlar bizim araştırma kapsamına giren illerimiz. Bunların her biri bir bölgeyi temsil ediyor, 12 bölgenin her birini. Bu iller bizim çalışma alanımız. Yani, Karadeniz’de var, Ege’de var, Akdeniz’de var, İç Anadolu’da var, Doğu, Güneydoğu Anadolu’da var; temsiliyeti yüksek bir çalışma. Biz burada çalışmanın içeriğine ve kadın girişimci sayısına bağlı olarak toplamda 615 kadın girişimciyle görüştük. Peki, kimdi bu kadın girişimciler? Birincisi, büyük işletmede üretimde bulunan, orta işletmede üretimde bulunan ve ürettiğini nakde çevirebilen kadınlar. Bunlar tarımla ilgili de olabilir, tarım dışı da olabilir. Örneğin, biz beraber Karaman’ın bir köyüne gittik, orada kadınların tamamı nar ekşisi yapıyor, paketliyorlar ve bunu satıyorlar. Niğde’nin bir köyüne gittik, Kırım Türkleri oraya gelip yerleşmişler, tamamen deri işleri yapıyorlar, cüzdan yapıyor, kaban yapıyor, mont yapıyor vesaire. Biz bunların hepsini kapsama aldık. Burada işte, biraz kadını kendi içinde kategorize ederek temsiliyeti yükseltmek anlamında farklı gruplardan kadınları kattık yani dedik ki: “Her kesimden olsun.” Burada bir söz var, örneğin bu söz Ardahan’da bir kadının söylediği bir sözdü, “Kadın her şeyi yapar, erkekler de geri kalanı yapar.” Şimdi, ne demek tabii, çok büyük bir ironi var bunun içerisinde.

Şimdi, araştırma bulgularına gelince, biz “kadın girişimci” deyince -şu tanımı okuyayım izin verirsiniz- şöyle diyoruz: Kırsal alanda bir kadın ekonomik ve beşerî sermaye varlığını, kişisel özellikleriyle, kendine güven, yaratıcı, liderlik vasfı olabilen, risk alabilen, bunlarla bütünleştirip bir örgütlü yapı içerisinde -bu bir aile de olabilir, kooperatif de olabilir, 3-5 kadının bir araya gelmesi bile olabilir, bu şekilde- bir araya gelip etkin şekilde kullanarak büyütmesi ve ürününe pazarda alıcı bulabilmesidir. “Pazar” dediğimiz de böyle profesyonel pazar değil orada, bu bazen köyünde de olabilir, yerel pazarda da olabilir, sipariş üzerine de olabilir. İşte, bizim açımızdan kadın girişimci bu, daha geniş tanımı da var araştırmamızda. Bizim yaptığımız araştırmada görüştüğümüz 615 kadının 42’si yani yaklaşık yüzde 7’si il merkezinde -il merkezi dediğimiz şu: Bizim için Ardahan’ın il merkezi de kır, Muş’un il merkezi de kır, o anlamda- yüzde 15’i ilçe merkezlerinde, yüzde 7’si kasabalarda, yüzde 71’i köylerde yaşayan kadınlar doğrudan ve bunların yaş gruplarına baktığımızda da büyük bir kesimi 41 ila 50 yaş grubunda yer alıyor. Aslında bu rakamı önemsiyoruz, bunun üzerine gitmek

lazım çünkü şu anda kırsalda, özellikle köy yerleşimlerinde nüfusun yaş ortalaması 51'in üzerine çıktı, yaşlanan bir kır nüfusumuz var. Bu yüzden, bu girişimci kadınları orada tutabilmenin -tabii bu, aileyi de tutabilmek anlamına geliyor- yollarını aramamız lazım. Tabii, bu pek arzu edilen bir şey değil ama bakın, kadınlarımızın yüzde 15'i okuryazar değil, yüzde 5'i sadece okuryazar, büyük bir çoğunluğu yani yaklaşık yüzde 54'ü de ilkökul mezunu olarak karşımıza çıkıyor. Mesleklerine göre dağılımında da burada ilginç bir şey var, örneğin, kendilerini girişimci olarak gören yok, iş yapıp karşılığında bir şeyler kazanmalarına rağmen hâlen yüzde 35'i ev hanımı diyor, yüzde 23'ü kendini esnaf olarak nitelendiriyor, yüzde 22'si çiftçi diye nitelendiriyor. Başka gelenler de var. Toplam birey sayıları tabii önemli çünkü bunlar bakım açısından, kadının kendi üzerindeki rolünü artırması açısından önemli. Burada da büyük çoğunluk, en az 3-4 bireyin olduğu ailelerden oluşuyor ki, 9 ve daha fazla aileden oluşan bireyler de vardı.

Evlilik yaşı çok ilginç burada, ki bu çalışma yeni bir çalışma sayılabilir. Bakınız, burada kadınların yaklaşık yüzde 75'i 20 yaşından daha küçük yaşlarda evlenmişler. Yani, biyolojik gençliği yaşamadan ekonomik olgunluğa dönüşmüş bir yaşam biçimi var. Peki, ne iş yapıyorlar? Az önce söyledik, ev aksenli üretim yapıyorlar, çiftçilik yapıyorlar, esnaflık yapıyorlar, atölyede üretim yapıyorlar. Ne kadar çalışıyorlar peki? Sadece "Yılda iki ay." diyen 2 kadın var ama büyük çoğunluğu yılda en az yedi ay çalışıyor. Bu bizim için önemli yani bunların sosyal güvenlik kapsamına alınması açısından bir altyapımız var burada, çalışma süresi açısından.

Ücret durumlarına göre baktığımızda, kadınların yüzde 41'i diyor ki: "Biz satış oldukça kazanıyoruz." Yüzde 35'i "Esnafız, kazancımız var." diyor, yüzde 10'u "Çalıştıkça kazanıyoruz." diyor. Parça başı iş alanlar var, öyle bir şey var. Peki, nasıl değerlendiriyor? İşte, bu biraz da kadının öz güven kazanmasının hâlâ biraz eksik olduğunu gösteriyor, yüzde 77'si diyor ki: "Biz aldığımız parayla aileye bakıyoruz." Yani, kendinde en önemli sorumluluk annelik duygusuyla bu. Yüzde 16'sı "Ben kendim kullanıyorum." diyor, yüzde 2'si ücretsiz olarak çalışıyor, annesine babasına vesaire az da olsa verenler var. Genelde de maalesef Türkiye'nin önemli bir hastalığı -ki en sonda onu söyleyeceğiz- bizde ortak, komün işler yok maalesef; kooperatifleşme, dernek, vakıf, şirket -adına ne dersiniz deyin- korporasyon, bunlar yok. Kadınların yüzde 70'i tek başına iş yapıyor, güçlerini bir araya getirmeden yoksunlar, sadece yüzde 10'u ortaklaşa iş yapıyor.

Tabii, sosyal güvenlik durumlarına göre baktığımızda, yüzde 35'i kayıt dışı olduğunu söylüyor, yüzde 27'si BAĞ-KUR'lu ama bu da yine eşinin BAĞ-KUR'undan dolayı. Burada var, SSK'lı olan, emekli olan yani kendinden dolayı olan sadece yüzde 11, sigortalı olan toplamda.

Şimdi, burada, kadınlara dedik ki: "Sizce girişimcilik ne demek?" Yani, girişimcilik yapan kadınlara bunu soruyoruz. Yaptıkları işin ne kadar farkında, bakın, yüzde 35'i "Bilmiyorum." diyor yani yaptığı işin girişimcilik olduğunu bilmiyor. Bu da tabii kendi başına bir eğitim ihtiyacını ortaya çıkarıyor. İşte, yüzde 35'i "Bağımsız iş yapmak." diyor, yüzde 12'si "Çalışmaktır." diyor, değişik yanıtlar veriyor.

Peki "Kadınlara göre girişimcinin temel nitelikleri ne olmalıdır?" diyoruz. Burada da çok ilginç, yine en büyük seçenek "Bilmiyorum." diyor yani iş yapıyor ama bilmiyor. Yüzde 40'ı "Cesur olmalıdır." diyor, bu bizi sevindiren bir şey. Tabii, bunun cesaretini bizim kolaylaştırmamız lazım. "Kazanç elde etmektir..." "Risk" diyen sadece 10 kadın var, bu da önemli yani riskin ne olduğunu bilen, ki bunlar da büyük çoğunlukla Çanakkale ve Muğla'daki kadınlarımızdı.

Kadınlara göre kendileri girişimci midir? Bakın, yüzde 50'si "Evet." diyor, geri kalanı hemen hemen "Hayır." veya "Bilmiyorum." diyor yani yaptığı işin ne olduğunu bilmiyor.

Peki, girişimci olmalarında etkili olan faktörler nedir? Mesela, bunu da biraz özellikle Tarım Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının birlikte oturup üzerinde düşünmesi lazım sanayi ve ticaret odalarıyla. Yüzde 40'ı "Gelir yetmeyince mecburen bu işi yapmaya başladık." diyor. Tabii, gelir

yetmeyince başlaması demek ailenin belli ölçülerde kendisini bir kazanca da güdülemesi demektir. İşte “Bizim aylık şu kadar masrafımız var, bu kadar kazanırsak bize yeter. Bunun üstüne çıkmayalım.” Böyle bir hedef küçültme var. Yüzde 14’ü “Çevrenin etkisi var.” yüzde 13’ü “Kendi bireysel katkılarım var.” diyor.

Kadınların girişimleriyle ilgili sermaye temin biçimleri, işte büyük çoğunluğunu aileden almışlar, kendi birikimleri fakat burada şu, banka kredileri yüzde 8, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından sadece yüzde 1,4; valilik, kaymakamlık 0,7. Aslında belki de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kadınlara yardım mekanizmasını bir gözden geçirmesi lazım. onları girişimci yapabilecek kaynak kullanma anlamında ne yapabilir, Bakanın bu konuda belki daha somut öneriler, politikalar geliştirmesi gerekebilir.

Peki, kadınlara “Girişimci olurken kimler sana destek verdi?” dediğimizde “Herkes destek oldu.” diyor aileden, çocuklardan vesaire. Burada da bakın, “Destek oldu.” diyenlerin arasında “Kamu kurum ve kuruluşları.” diyenlerin oranı yüzde 2’de kalıyor. Yani, en sonunda söyleyeceğiz, kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik -belki de en son söyleneceği söylüyorum- çok ciddi bir toplumsal cinsiyet eğitiminden geçmeleri lazım bizim yerel yönetimlerdeki ve mülki idaredeki görevlilerimizin.

Peki “Kimler engel oldu?” dediğimizde, bu da sevindirici bir şey, yüzde 75’i “Hiç kimse engel olmadı.” diyor ama eşlerden, çocuklardan vesaire “Engel oldu.” diyenler de az miktarda çıkıyor.

Peki, ürünlerini nasıl satıyorlar? Yüzde 35’i bulunduğu köyde, yüzde 25’i tanıdıkları aracılığıyla. Şimdi, burada, bu komisyon şunu yapabilir mi bilmiyorum, 2014 yılı Aile Çiftçiliği Yılı’ydı. Burada ben çalışma raporunu da getirdim sizlere. Şimdi, bazı köylerin potansiyeli yüksek. Belki o kadınların köylerinde ürünlerini satmaya yönelik satış yerleri, işlerini kolaylaştıracak bürokratik girişimler, ürünlerini değerlendirecek mandıra, meyve sebze kurutma tesisleri gibi faaliyetleri yapabilirler mi? Bunu kooperatifler aracılığıyla yapabilirler, kadın dayanışma grupları aracılığıyla yapabilirler ama bir şekilde hayata geçirebilirler.

Kadınların işlerinin kötüye gitme durumu karşısında ve riskler karşısındaki olası davranışları nedir? Büyük çoğunluğu, yaklaşık üçte 1’i “Bunu hiç düşünmedim.” diyor. Şimdi, burada çok ilginç bir şey var: “Benim işim kötüye gittiğinde belediyeye giderim, kaymakama giderim, valiye giderim, sanayi ve ticaret odasına giderim.” diyene rastlamadık. Yani, demek ki bilinçaltında öyle bir şey yok. Hâlbuki, belki de en çok yardım alabilecekleri, yönlendirilebilecekleri yerler bunlar diye düşünüyoruz.

Peki, bilgi kaynakları nedir yani herhangi bir sorunla karşılaştıklarında? “Hiçbir yerden.” diyorlar, “Eşlerden.” diyorlar, burada yüzde 10’u “Kooperatiflerden.” diyor eğer bulunduğu yerde kooperatif varsa. Yüzde 10’u kamu kurum ve kuruluşlarından ama büyük çoğunlukla eşler veya aileden, akrabalarından yardım alıyorlar.

Kadınların işleriyle ilgili olarak başvurdukları, iletişim hâlinde olduğu kamu kurum ve kuruluşları var mı? Bakın, burada yüzde 50’si “Hiçbir yer.” diyor, yüzde 70’i “Esnaf ve sanatkârlar odası diye bir yer var.” diyor ama bu yardım aldıkları anlamına gelmiyor. Biraz sıkıştırınca yani konuşturmaya çalışınca, mesela “Sen esnafsın, esnafı kim temsil ediyor?” Bunları biraz kaşımınca ortaya bunlar çıkıyor. Demek ki, belki de örneğin esnaf ve sanatkârlar odalarını da yönlendirmemiz lazım, kadınlara yönlendirmemiz lazım. Bu da bizim açımızdan önemli bir hedef olarak ortaya çıkıyor.

Geleceğe ilişkin hedefleri neler kadınların? Mesela, yüzde 35’i “Hiçbir hedefimiz yok.” yüzde 32’si “İş büyütme istiyoruz.” Kendi iş yerini açmak isteyen var, bağımsız iş yeri açmak isteyen var, işi çeşitlendirmek isteyen var. Aslında, küçük de olsa bir de umut var diyoruz burada belli bulgularda.

Peki, kadınlara göre kredi ne demek? İşte, gerçekten biraz toparladık burayı ama yaklaşık yarısı “Borç para demek.” diyor. Kredi deyince biz “Dokunma, yanarsın.” diyor, temel bakış. Yüzde 15’i “Destek.” diyor ama işte yüzde 10’u “Faizli para demek.” yüzde 6’sı “İflas demek.” “Sömürü aracı demek...” “Bilmiyorum.” diyenler var. Burada aslında kredinin ne olduğunu da çok iyi anlatmak lazım.

“Finans ne demek?” dediğimizde, burada da finans deyince borç para anlaşılıyor, faizli para demek anlaşılıyor. Bu konuda ciddi bir eğitim ihtiyacı ortaya çıkıyor.

Kadınlara “Peki, siz hangi kredi finans kuruluşlarını biliyorsunuz?” diyoruz. Yüzde 50’si doğrudan “Banka.” diyor. “Peki, hiç bankaya gittin mi?” diye sorduğumuzda neredeyse yüzde 80’si “Hayır.” diyor.

Kendilerinde neleri eksik görüyorlar? Mesela, bu sizler açısından önemli. Yüzde 43’ü kendini eksik görmüyor çünkü koyduğu hedef onunla ilgili. Ama, büyük çoğunluğu, bakın, pazarlama teknikleri, ürün geliştirme, girdi temin biçimi “Kredi teminini nereden yapabiliriz, nereden kredi alabiliriz?” Bunlar ihtiyaç duydukları temel konular olarak karşımıza çıkıyor. Mesela, burada, en çok eğitime gereksinim duyduğunu belirtenler var, sermaye var, pazar bilgisi var, ürün geliştirme var, örgütlenme ihtiyacımız var.

Yine, burada, çok ilginç, az önce dedim “Belediyeler katkıda bulunabilir mi?” Bakın, yüzde 75 civarında kadın “Bizim mekâna ihtiyacımız var.” diyor, “Üretim yapabileceğimiz, pazarlamada bulunabileceğimiz mekâna ihtiyacımız var.” diyor. Bir de şu, en son -ikisi de önemli- bize akıl hocalığı yapacak, artı, sürekli danışmanlık yapacak birilerine ihtiyacımız var.” Mesela, ben Gümrük ve Ticaret Bakanlığıyla bir toplantıda şunu önerdim: “Bütün illerde olabilir, bir kadın girişimciliği destekleme merkezi kurun.” dedim. Yani, bu at ile deve değil. 2-3 kişiyi orada istihdam edebilirsiniz, zaten var. Kadınlar gitsinler, oradan bilgi alsınlar.

BAŞKAN – Bölgesel manada mı?

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – İl düzeyinde de olabilir, bölgesel manada da olabilir. Biz bölgesel de dedik, il de dedik ama bölge biraz büyük kaçıyor. Bir Urfa’yı, Diyarbakır’ı, Erzurum’u, Gaziantep’i düşünürseniz bunlar il olabilir ama küçük yerler arasından bölgesel olabilir, gidip oralarda hizmet verebilir.

Peki, kadınlara “Türkiye’de kadın girişimcilerin, iş kadınlarının sayısını artırmak için neler yapılması lazım?” dediğimizde, önemli bir kısmı yine “Bilmiyorum.” diyor ama “Eğitim verilmeli.” diyenler var. “Yeni iş yerleri, istihdam alanları, eğitim kredisi verilmeli, mesleki eğitim kursları düzenlenmeli.” Bunlar çok önemli.

Şimdi -en sonda geleceğiz ama- bu mesleki eğitimi önemsiyoruz biz. Türkiye’de ciddi bir işsiz sayısı var ama Türkiye’de mesleki işsiz sayımız maalesef yok. İşte, kırsalda da kadınlar açısından en önemli sorun, mesleği olan kadın yok. Yani “Ne iş yaparsın?” denildiğinde “Her şeyi yaparım.” diyor ama “Bir örnek ver.” dediğimde o yok. Şimdi, kırsaldaki kadınlara beceri kazandırma, kapasite artırma, ürettiği ürünleri değerlendirme, tarım dışında bir şeyler yapabilmeye yönelik mutlaka mesleki eğitimlere ilişkin programlar olması gerekiyor.

Kadın girişimciler yaşadıkları yerde ne tür zorluklarla karşılaşıyorlar? Dörtte 1’i “Zorluk yok.” demiş ama yüzde 35’i “Maddi zorluk.” demiş “Çevre, toplum baskısı var.” diyenler var “Eğitimsizlik.” diyenler var “Dışarı çıkamamak.” var. Örneğin, Muş’a gittiğimizde kadın açısından en önemli sorun dışarı çıkamamak ama Çanakkale’ye gittiğimizde de “Bize pazarda yer vermemeleri en önemli sorun.” diyor. Kendi içinde böyle farklı sorun bileşenleri var.

Peki, kadınlara göre yaşadıkları yerleşimler kendilerinin gelişimine olumlu anlamda katkıda bulunuyor mu? İşte, bir kısmı “Çevreyi iyi tanıdığımız için daha rahat satıyoruz.” diyor “Herkes tanıdık, faydalı olabilir.” vesaire diyor. “Peki, olumsuz etkileri var mı?” diyoruz. Orada da “Yok.” diyenler var ama “Çevre baskısı var, iş ortamı yok, maddi olanaklar sınırlı, eğitim olanakları sınırlı, dedikodu fazla.” diyor. Bunlar da olumsuz olarak onları etkileyen faktörler olarak ortaya çıkıyor.

Peki “Kadınlar neden ortak iş kurmak istemiyor?” diye baktığımızda, burada da yüzde 33’ü “Ortaklık iyi değil, ortaklık zor, ortaklığa inanmıyorum.” diyor. Bakın, bunu topladığımızda neredeyse yüzde 100 ediyor. Belki de kadınları bir araya getirmek için nasıl bir yol deneyebiliriz, bunların üzerinde durmak lazım.

Şimdi, burada da Tarım Bakanlığımızın, Gümrük ve Ticaret Bakanlığımızın kadın kooperatif örnekleri var. Biz orada ciddi tartışma içerisindeyiz, komisyonun da bu konuda bilgilenmesi önemli. Dilek Hocam ne der bilmiyorum ama ben “kadın kooperatifleri” kavramından çok “kooperatiflerde kadın” kavramına daha çok inanıyorum. Yani, Türkiye’de, topladığımız zaman, totalde belki 100 tane kadın kooperatifi vardır. Her birinin ortalama 100 üyesi bulursa 10 bin kadın eder ama Türkiye’de 8 bin tane tarımsal kalkınma kooperatifi var, 800 bin ortağı var, bunların içerisinde sadece 42 tane kadın kooperatifi var, 4.200 üyesi var, ortağı var. Yani, şimdi, siz eğer kooperatiflerde yüzde 20-25 cinsiyet kotası getirirseniz o da çok büyük bir rakam eder ki, 100 bin-150 bin kadının elinden tutmuş olursunuz. O yüzden, kadın kooperatifleri mi, kooperatiflerde kadın mı? Biz sizlerin de tartışmasını diliyoruz.

Peki, ne tür iş kurabilirler ortaklık anlamında? “Her şey olabilir, tekstil, tuhafiyecilik, lokanta, restoran, dikiş perde atölyesi.” diyor ki, bu da toplamda bizim görüşüğümüz 615 kadının sadece 118 tanesi.

Peki, kadınların ne sorunları var, onları sorduğumuzda “Maddi olanaksızlıklar.” diyenler yüzde 40, büyük çoğunluk. “Eğitimsizlik var, sosyal güvence yok.” diyenler var. İş alanlarının sınırlılığı var, çevre, toplum baskısı var, iş bulamamak var.

Kadınların gelecekle ilgili hayalleri, burada kadınların önemli bir bölümü “Gelecekle ilgili herhangi bir hayalimiz yok.” diyor ama bir bölümünün “Çocukların okuduğunu görmek, zengin olmak, büyük bir iş kadını olmak.” gibi hayalleri var.

Kadınlara dedik ki: “Muhtar olsaydınız kadınlar için ne yapardınız?” Şimdi, Türkiye’de Büyükşehir Yasası’ndan sonra bile yaklaşık 15 bin köyümüz var ama sadece 42 tanesinin muhtarı kadın. Büyükşehir belediye meclis üyelerinde kadın yok, ilçe belediyelerinde kadın yok. Tabii böyle olmayınca kadınların başvurabileceği yerler de sınırlanıyor. Bundan dolayı bir empati geliştirmelerini istedik. Burada da kadınların yüzde 15’i “Bilmiyorum.” diyor, bir bölümünün “İş yeri açardım, eğitim verirdim, örgütlenmelerine katkıda bulunurdum, kredi verirdim.” gibi talepleri var.

Kadınlar kaymakam, vali, bakan olsaydı ne yapmak isterlerdi? Burada da yine “İş yeri açardım, eğitim verirdim, kadınların örgütlenmelerine katkıda bulunurdum, kredi verirdim.” gibi temenniler var. Aslında bir şeyler var içlerinde.

Kadınların kişisel eğilimlerine, düşüncelerine göre dağılımları: Bunu da özellikle biz bir likert ölçekli sorular üzerinden gittik. Mesela kız çocukları okumalı mı? Büyük bir çoğunluğu “Tabii ki evet.” diyor. Çalışmalı mı? Büyük çoğunluğu “Evet.” diyor. Aile ekonomisine katkıda bulunmalı mı? “Evet.” diyorlar. “Devlet dairesinde çalışsınlar, herhangi bir eğitim programına katılsınlar.”

Mutlaka ailede erkek çocuk gerekli mi? Burada az da olsa biraz değişiyor. 176’sı “Evet.” diyor. Kadınların vali, kaymakam, muhtar olmaları uygun mu? “Evet.” Yani kadınlar sonuçta ekonominin, toplum yaşamının her alanına girmek istiyorlar.

Peki, biz buradan neler çıkardık? Temel olarak gördüğümüz kırsaldaki kadın girişimcilere ilişkin sorunlarımız şunlar: Bir, kaynak yetersizliği var. Sadece saptamalarla geçeyim. Yasalarda bir eşitlik var ama toplumun kültürel etkisi ve geleneksel yapı bu eşitliği sınırlıyor. Eğitim açısından sorun var, bilgi kaynaklarına erişim açısından. Pazarlama açısından sorun var çünkü altyapı yetersiz.

Kadına ait mal varlığının olmaması yetersizliği. Bu konuyu da dikkatlerinize sunmak isteriz. Türkiye'deki mülkiyetin sadece yüzde 2'si-3'ü kadınlar üzerine kayıtlı. Mülkiyet yoksa kadına kredi anlamında teminat da yok demektir. Tabii, teminatı gösteremediği zaman kredi almıyorsa kadın mutlaka birine bağımlı yaşamak durumunda. Bununla ilgili politikalar var, uygulamalar var ama bunlar çok düşük düzeylerde kalıyor. Bununla ilgili kolaylaştırıcı önlemler alınabilir. Mevzuatlarda pozitif ayrımcılığın olmaması veya yetersizliği kredi kullandırımında.

Katılımcı örgütlenme eksikliği. Bir de girişimcilik konusunda kırsal alana yönelik eğitim yok, onları biraz cesaretlendirecek, güçlendirecek.

Teknik destek ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması. İşte bunu Gümrük ve Ticaret Bakanlığı yapabilir. İllerde bir kadın girişimciyi yönlendirme merkezleri veya bilgilendirme merkezleri gibi birimler kurabilir. Bir de tarımsal üretim tabii doğası gereği riski yüksek. Riskin artması demek, kadının üzerindeki yükün artması demek çünkü o yıl gelir azsa kadın aile ekonomisine katkıda bulunmak için daha fazla çalışmak durumunda.

Koordinasyon eksikliği var, üniversitelerle, STK'larla, devlet ve özel sektör arasında.

Bir de kadın girişimciğe yönelik rol model, başarı hikâyeleri az. Bu konuda biz şimdi bir çalışma yapıyoruz, böyle kırsalda başarılı kadın girişimciler. Bu rol modeller oldukça öykünmeler artıyor. Mesela, Gümüşhane'de kadıncağzın birisi il merkezinde eski bir evi almış, tarihî bir evi, orayı butik bir restorana çevirmiş. En başta demişler “Ya ne yapacaksın kadın aklınla, şu bu.” İl ismi de ağzından kaçtı ama söylemiş oldum. Genelde belirtmiyorum. Daha sonra eşi işi bırakmış, eşi yanında çalışmaya başlamış. Bu sefer çevredekiler demiş: “Ya sen erkek adamsın ne işin var kadının yanında.” Bu sefer o işi büyüttünce başkası gitmiş iş yeri açmış. Böyle rol modeller arttıkça öykünmeler artıyor.

Kurum, kuruluşların kırsala olan ilgisinin yetersizliği. Kırsalda kadın girişimciyle ilgili araştırmaların yetersizliği. Mesela biz akademisyeniz ama bu akademik dünyada da şikâyet ettiğimiz bir şey, fazla kırsala giren yok, herkes kentsel kadınlar veya kentsel araştırmalar etrafında yoğunlaşmış bir durumda. Tarım politikaları uygulamaları, kırsalın ihmali, algılanma biçimi, bunların hepsi sorun.

Burada bir madde koydum. Milletvekilleri olarak buradasınız. Hüseyin ağabeyim benim ağabeyim bu arada, Mersin Milletvekilimiz...

BAŞKAN – Hoş geldiniz.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Siyasi bakış yoksunluğu şu anlamda: Bütün partilerin kırsala ilişkin vizyonunda ben eksiklik görüyorum. Bunu bir akademisyen olarak söylüyorum. Buradaki temel bakış noktası şu: Kasım ayında Avusturya'da Avrupa Kırsal Meclisi toplandı. Onun sonunda Avrupa Kırsal Manifestosu yayımlandı, Türkiye dâhil 40 ülkenin içinde bulunduğu. İsterseniz ben o manifestoyu sizlerle paylaşabilirim.

BAŞKAN – İyi olur.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – O manifestoya baktığımız zaman bizdeki siyasi partilerin kırsala ilişkin vizyonları ile Avrupa Kırsal Meclisinin vizyonu arasında çok çok büyük farklar var. Bunu son zamanlarda her yerde söylüyorum, üzerimde bir görev gördüğüm için bu alana yönelik çalışmalar yapan biri olarak.

Peki, sorunlar neden kaynaklanıyor? Sosyal kültürel yapıdan, pazarlama girişimcilik konusundaki eksik bilgiden, pazarlama konusundaki eksik bilgi. Uzman ve danışman yok. Bir de şimdiye kadar yeterince kırsal üzerinde odaklanılmamış. Yoksulluk, işsizlik kırsalda biraz daha derin. Kayıt dışı istihdam çok fazla. Kırsalda tarıma dayalı sanayiler az. Bunların hepsi birer sorun alanı olarak ortaya çıkıyor.

Peki, çözüm için neler öneriyoruz? Güçlü yönlerimiz çözüm için şu: Kadının doğasında bir azimlilik var, bunu hayata geçirebiliriz, bir annelik duygusuyla. AB üyelik süreci pozitif ayrımcılığı, toplumsal cinsiyeti ön plana çıkarıyor. Az da olsa bir aktif nüfus var, girişimciliğe yönelik bir ilgi ve destekler var son zamanlarda. Kırsal alanda kadınlar üretimde kentteki kadınlara göre daha aktif. İşte bir organik tarım artıyor, kültürel doğal zenginliklerimiz var. Kırsal turizm, zengin el sanatlarımız var. Sivil toplum kuruluşları çok yavaş da olsa kırsala bir ilgi göstermeye başladı. Üniversiteler de var. Kurumsal arayışlar var. Sizlerin arayışları var. Bunlar güçlü yönlerimiz olarak ortaya çıkıyor.

Zayıf yönler de: Artan nüfus miktarımız var fakat kırsal boşalıyor. Kadına yönelik krediler yok. Mevcut kredilerden habersiz değiller. Bir göç olayı var. Kırsalda depolamada eksiklikler var. Bunları sizlerle paylaşacağımız için biraz hızlı geçiyorum ama şu en sonda stratejiler geliştiriyoruz. Burada da neler yapılabilir kırsalda kadınlara yönelik, tek tek başlıklandırdık. Gıda ürünleri nasıl değerlendirilebilir? El sanatları, hayvancılık, turizm, vesaire, bunların hepsi kadınların yapabileceği faaliyetler.

Yine biz kooperatifler üzerinde çok durduk. “Kırsalda kadın açısından kooperatifler nasıl başarılı olur?” dedik. Türkiye’de ciddi anlamda bir kadın kooperatif başarı öyküsü sorunu var. Burada da şunu yapabiliriz. Cinsiyet dengeli yaklaşımlar olmalı. Kadın kimliğini ön plana çıkarabilir; yerel değerlere, aktif örgütlenmeye, daha sonra emek yoğun değil, teknoloji, sermaye, bilgi yoğun işlere katkıda bulunabilir. Sahiplenme, aidiyet duygusunu geliştirebilir. Dezavantajlı grupları gözetebilir. Böyle gerçekleşebilir, ulaşılabilir hedefler ortaya koyabilir. Bazen iş birliği ortaklar, kooperatifler arasında iş birliği ortaktır. Bunları yapabilirlerse daha başarılı olabilir diye düşünüyoruz.

Şimdi, bizim stratejilerden birincisi, kredi olanaklarının geliştirilmesi, sizlere önereceğimiz. Burada da ne var o stratejilerin içerisinde? Kadına özel banka oluşturulması diyoruz. Olur mu olmaz mı bilmiyoruz ama biz akademisyeniz, öneriyoruz. Bunun dünyada örnekleri var. Mevcut bankacılık sistemi içinde kırsal ve kadınlara yönelik birimler kurulabilir mi? Tarım bankacılığı diye artık her bankanın içinde birimler var. Tarım bankacılığının içerisinde kadına yönelik özel birimler oluşturabilir bilgilendirme amacıyla. Kırsal kadına özel kredi miktarları oluşturulabilir. Grup dayanışması güçlendirilebilir. Kırsalın özel kursları gözetilerek kredi olanakları geliştirilebilir. Peki, bunun paydaşları kim dediğimizde orada bütün paydaşlarımızı yazdık. Bunlar bir araya gelip bunu yapabilir.

İkincisi: Eğitim ve yayım hizmetlerinin geliştirilmesi strateji olarak. Burada da hedef odaklı, kadın odaklı, erkek odaklı bütün eğitim yayım hizmetlerini ortaya koyabiliyoruz. Bunların detayı bizde var. Burada da paydaşlarımızı sıralıyoruz. Bakanlıklar var, STK’lar var, bölge kalkınma idareleri var, uluslararası kuruluşlar var.

Üçüncüsü: Örgütlenmenin geliştirilmesine yönelik strateji. Mesela tarım örgütlenmesinde kadın kotası, az önce dediğimiz. Kooperatiflerde kadın mı, kadın kooperatifleri mi? Bence tarımsal kalkınma kooperatiflerinde -Komisyon olarak şöyle bir şey tabii sizlerin takdiri- biz en az beşte 1 ortağın kırsaldaki kadınlardan oluşmasını. Çünkü üretimin yüzde 50’sini kadınlar yapıyorsa ortaklığın da en az beşte 1’i kadınlar üzerinden yürüsun. Bu olabilir.

Defakto, mevcut kadın örgütlerine yönelik teknoloji transferi yapılabilir. Finansal destek verilebilir. Özel danışmanlık hizmetleri burada ortaya konabilir.

Dördüncüsü, yasa, mevzuat iyileştirilmesi anlamında strateji önerilerimiz var. Burada da mevzuatın kadının dezavantajlı konumunu iyileştirecek ve pozitif ayrımcılık yaratacak yönde düzenlenmesi; sanayi hizmet ve özellikle tarımsal örgütlerde kadın çalışan, ortak sayısının artırılması. Bir de yasa koyucuların ve uygulayıcıların toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlılık göstermesi. Bu konuda ısrarlıyız. Özellikle uygulayıcılar, mülki idare amirleri, yerel yönetimler bu konuda daha hassas davranmalı diye düşünüyoruz. Burada il ismi vermeden, bir ilimizin sayın valisi, bir toplantımızda aynen şunu dedi. Biz her ilde toplantılar yaptık. “Yazdık diyelim, kadın sabahleyin çalışıyor, yedide bir yandan çocuğunu giydiriyor, bir yandan işine gidiyor. Benim içim parçalanıyor.” dedi. Müsaade edin, buna kadın karar versin, senin için parçalanmasın. Bir belediye başkanı aynen şunu dedi: “O gün markete gittim, kasada kadın çalışıyor. Böyle şey olur mu arkadaş?” Bu bir ilin belediye başkanı. Şimdi, siz, bu tür yöneticilerin olduğu yerde kadın girişimciliğini ne kadar geliştirebilirsiniz?

Altyapının geliştirilmesine yönelik stratejiler var, fuarlar, sergiler, pazar yerlerinin oluşturulması, pazarlarda kolaylaştırıcılık sağlanması, üretimde verimliliği arttıracak teknolojinin geliştirilmesi gibi.

Daha sonra kurumlar arası koordinasyon ve iletişim geliştirilmesi. Bu da bizim çok önemseydiğimiz bir şey. Şu anda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kadına yönelik çalışmaları var, Tarım Bakanlığının var, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının var, TOBB’un var, TESK’in var. Bunlar bir araya gelip bir ortak hedef koyabilirler. Bunlar olabilir.

BAŞKAN – Hemen orada bir konu geldi aklıma, onu söyleyeyim. Sizin dediğiniz gibi, şimdi Bursa ölçeği aklıma geldi. Mesela, Bursa’da da bizim Orhaneli dağ bölgelerimiz var, dağda, kırsalda. Orada şöyle bir çalışma yapmaya başladık. Kırsaldaki kadının kamu hizmetlerine ulaşması da bazen sorun olabiliyor. İşte KOSGEB, tarım il müdürlüğü, IPARD, bunların uzmanlarını oraya götürüp kadınları bir araya getirip çözüm üretme yönünde. Yine, Bursa Büyükşehir Belediyesi bir birimin altında Tarım AŞ diye bir birim kurdu.

Yani bir sorunumuz da aşlında kırsaldaki kadınların kamuya, kamu hizmetlerine ulaşım, erişim noktasında ne yapabiliriz? Onun da çerçevesini çizmeye çalışıyoruz.

Buyurun, devam edin.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Aynı şey. Bu az önce söylediğimiz kurum, kuruluşlar arasında koordinasyon, desteklerin koordinasyonu açısından da çok önemli. Şu anda kalkınma ajansları destek veriyor, IPARD ajansları destek veriyor, Kalkınma Bakanlığı veriyor. KOSGEB’in destekleri var. Ben Türkiye’de Anadolu’da bir ilin bir köyünde aynı anda üç tane projenin uygulandığını biliyorum, gördüm. Aynı anda üçü ama birbirinden habersiz geçen projeler. Yani bu kaynakların daha etkin kullanılması önem taşıyor.

Son olarak da şöyle diyoruz: Yani kırsal alanda kadın girişiminin arttırılması ve kadınların ekonomik, sosyokültürel yaşama daha fazla katkıları için birincisi, bir sermaye teminini kolaylaştıracak bir kredi sistemi oluşturulması gerekiyor. Az önce söylediğimiz, en azından bölgesel kadın girişimcilik merkezlerinin oluşturulması, en azından diyoruz. Kadınlara yönelik farklı programlar, politikalar geliştirirken bölgesel farklılıkların dikkate alınması. Bunu da önemsiyoruz. Yani Muş’taki bir kadın için öngöreceğimiz politikayla Muğla’daki bir kadın için öngöreceğimiz politikanın bir farklılık göstermesi lazım. Birisinde kadının dışarı çıkma sorunu var, birisinde kadının pazarda yer alma sorunu var. Bunları ayırt etmek lazım.

Özel eğitim yayım hizmetleri, ekonomik yaşama uyumda ciddi politika ve önerilerin olması lazım. Kadınlara yönelik girişimcilik örgütlenme eğitimlerinin olması lazım.

Kendi üzerine -burada yazmışız- kayıtlı mülkiyeti olmayan kadın kredi kullanamıyor. Bunu aşmak için kadınlara özel kolaylaştırıcı uygulamalara gidilebilir. Kadınlara yönelik sosyal güvenlik uygulamalarında ayrıcalıklar olabilir.

Burada en son, kırmızıyla üç dört sefer söyledim, bir daha söylemek istiyorum. Yerel yöneticilerin, mülki idarenin, kamu yöneticilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda mutlaka duyarlı olması ve kadın girişimciliğine inanması gerekiyor. Bunlar bizim öngördüğümüz koşullar.

Şimdi burada, benim son zamanlarda rahatsız olduğum bir şeyi korsan olarak koydum ekrana. Biliyorsunuz, televizyonda çokça yemek programları çıkıyor kırsaldaki kadına yönelik. Ben bunu bir basınla paylaştım. Buna da şöyle diyorum: Anadolu kırsal kadınına dayatılan öğrenilmiş çaresizlik. Özellikle kadın STK'lara çağrıdır diye bir şey yazdım. Televizyonda o kadar çok yemek programı var ki bunların bir bölümü kırsaldaki kadınlar üzerinden gidiyor. Program yapımcıları, sunucuları Anadolu kırsalındaki kadını sadece yemek, baklava, börek, çörek, keşkek ve benzeri rolleriyle anıyorlar gittikleri zaman. Anadolu kadını kırsalda zaten yalnız. Bir de bu programlara bakınca çaresizlik; öğretilmiş ve ezberletilmiş, dayatılmış bir çaresizlik var. Kadın bunu hak etmiyor. Bunun yerine o programlarda kadının teknolojiye erişimi, eğitime erişimi, kaynaklara erişimi, bilgiye erişimi, girişimci olma, bunlara yer vermesi lazım diyorum. Hemen programlar gidiyorlar orada kadınlara bir sofraya döşettiriyorlar. Ya yiyebileni var, yiyemeyeni var, yazıktır böyle şeyler. Bunun üzerinde Meclisin bir şeyler yapması gerekir diye düşünüyorum. Bir iki tanesiyle de görüştüm o programcıların. "Biz gittiğimizde parasını veriyoruz." dedi. Parasını veriyorsun ama sen bir sefere mahsus veriyorsun ve insanların her gün o şekilde yaşadığını düşünüyoruz. Bir de yani kadınlara verilmiş bir rol müdür orada hemen? Yani şurada görüyorsunuz, başka görüntüler var da hani o programlara yönelik olmasın diye koymadım. Bak, kadınlar elinde -bir televizyon programcısı gelmiş- ne yemek yaptıklarını ispatlamak için götürüyorlar. Yazık bunlara.

Bir de -son slaytım bu- kırsal ve kadınlar için kurumsal yapılanma biraz benim içimi burkan bir şey. Biz Dilek Hocayla Bakanlığa çok emek verdik. Tarım Bakanlığında bundan önce Kadın Çiftçiler Daire Başkanlığı vardı. Biz yeniden yapılanma sürecinde herhâlde dedik ki, kadın çiftçiler için bir genel müdürlük oluşturulacak diye beklerken tamamen ortadan kalktı, şu anda bir çalışma grubu olarak gidiyor. Türkiye'de şu anda çalışan her 3 kadından 1'i tarımda çalışıyor. Bu kadınların tamamına yakını kayıt dışı çalışıyor, sosyal güvenlik yok. Türkiye'de çalışan kadınların büyük bir bölümü burada çalışıyor, kırsalda çalışan kadınların da yüzde 60'ı tarımda çalışıyor. Şimdi, bunlara ilişkin bir kurumsal sahiplerinin olması lazım. Tarım Bakanlığının içerisinde böyle bir birim yok.

Ben, biraz da bunu Avrupa Birliği sürecinde de Türkiye açısından ayıp bir şey olarak görüyorum. Bu konuda bir girişimleriniz olursa seviniriz.

Anlatacaklarım bu kadar. Dilek Hocanın ekleyeceği varsa, biraz da sözü ona vereceğim.

BAŞKAN – Size soru yöneltmek isteyen arkadaşlarımız varsa...

Buyurun.

EMİNE NUR GÜNAY (Eskişehir) – Ben çok teşekkür ediyorum. Çok güzel ve kapsamlı bir çalışma ve özellikle de haritadaki dağılımı görünce gerçekten bütün Türkiye bölgelerini temsil ettirdiğini görüyoruz. Bu hangi yılında yapılmış bir çalışmaydı?

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – 2011...

EMİNE NUR GÜNAY (Eskişehir) – Peki, bunun yenilenmesi söz konusu mu ya da yıllar içindeki gelişimi görme anlamında...

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Şöyle: Bu ölçekte yok ama yaptığımız bazı minör çalışmalar var. Yani açıkça söylüyorum, çok fazla bir şeyin değişmediğini şöyle görüyoruz: Kadın girişimci sayımız hâlen aynı, kadının iş gücüne katılım oranı aynı. Ha, şöyle bir olumsuzluktan söz edebiliriz: Kırdan kente göç oldukça biraz bunların sayısında azalma var diyebiliriz. Ama mevcut durum, fotoğraf, varlığını büyük ölçüde koruyor.

EMİNE NUR GÜNAY (Eskişehir) – Anladım.

Bunu şey için sordum: Özellikle 2010 yılından sonra kadınlara yönelik epey bir politika geliştirildi. Kırsalda belki arzu edilen düzeyde değil, ona katılıyorum. Hani, bunların etki analizini görmek anlamında öyle bir şey var mı, o yüzden merak ettim.

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Tamam.

Bu Tarım Bakanlığının her yıl düzenlediği bir “Kadın çiftçiler yarışıyor” diye yarışma programı vardı. Bu aslında bir yıldır durdu ama on yıl yaklaşık sürdü ve Türkiye’de ciddi bir kırsalda kadınlar arasında sinerji yaratıyordu. Önce illerde yarışmalar oluyordu. İllerde dereceye girenler bölge yarışmasına gidiyor, bölge finalistleri Türkiye finalistliğine... Ben başından sonuna kadar hemen hemen onların Türkiye finalinin jüri başkanlığını yapıyordum, sorularını hazırlıyordum.

Orada Türkiye finaline katılan kadınlarla ilgili bir etki analizi yaptık burada, sizlerle paylaşabiliriz.

EMİNE NUR GÜNAY (Eskişehir) – Çok sevinirim.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Ya, ufacak şeyler bile kadınların hayatında önemli değişiklikler yapabiliyor. Burada sorun şu: Kuşkusuz yapılan çalışmalar var fakat kurumsal sahiplik anlamında ciddi sorunumuz var. ikincisi, bu kurumsal sahipliğin sürdürülebilirliği anlamında sorunlarımız var. Bir de, yerel yönetimler ve mülki idarelerin kadınlara yönelik özel bir ilgi ve program geliştirmesi lazım. Yani Ankara’dan sadece belirlenen stratejiler kırsala aynı ölçüde yansımıyor.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Buyurun.

BESİME KONCA (Siirt) – Benim için de verimli bir çalışmaydı, dinledim. Aslında, DBP belediyeleri birçok konuda bazı şeyleri yapıyor, yerel yönetimler yapıyor. Kooperatiflerin oluşturulması, kadınların bu konuda sadece kooperatif oluşturma değil şehirlerde pazarın oluşturulması... Mesela, bazı belediyelerimizin kadın pazarları var. Batman’da var, Diyarbakır’da var, Van’da var, Siirt bunun çalışmalarını yapıyor. Özellikle il encümenlerinin çok ciddi bir rolü var. Burada kadının temsil ettiği çok önemlidir. Kadın il encümenleri başkanının kadın olması ve kırsalla ilgileniyorlar mülki amirlerle birlikte. Çeşitli tartışmalar, eğitim düzeyi, özellikle Hükümetin yapacağı çalışmalarda kadının kendisinin karar alması yani yönlendiren, önüne koyan, bunu siyaseten “Şu kadar yaptık.” değil, çünkü kültür hâline gelmiyor. Hükümetler değiştiğinde, bakanlıklar değiştiğinde tekrar politikalar geriye gidebiliyor pazar bulma konusunda, kadının birbirini teşvik etmesi konusunda sorunlar yaşanıyor, çok temsili yaklaşıyor. Kadının bu konuda kendisini genel anlamdaki dayanışmayı, gücü de kendi arkasında görmüyor. Kadınlar tartışacak, kadınlar talep edecek; mülki amirler, belediyeler ya da Hükümet sadece kolaylaştırıcı güç olacak. Aksi takdirde “Senin için şunu düşündüm, şu ilçede düşündüm, bu köyde düşündüm...” bu konuda ciddi problemler var. Yaşadığım, doğup büyüdüğüm il açısından, mesela kayıtsızlık çok önemli bir şeydir. Yüz binlerce kayısı bahçelerine toplum, halk artık bakmak istemedi. Kendi üretimi, harcadığı emekle aracı olarak bunu pazara sunanın çok ciddi bir sorunu var. Yıllarca emek harcıyor, aylarca harcıyor; çalışıyor, işçi çalıştırıyor, 1 liraya satıyor ama bunu pazara sunan 15 lira, 20 liraya pazara sunuyor.

Bu konular çok ciddi sorunlar. Artık toplum bu konuda da bir zorlanma yaşıyor. Kırsalın sorunu budur. Bu teşviklerin farklılaşması lazım. Kadın açısından da... Mesela, Siirt’te yaşıyorum, çok ciddi şeyler var. İşte, “bittim” dediğimiz, kahvesi yapılan, sabunu yapılan... Tuz yatakları var, bir aileye veriliyor ya da özel kilim, halıları var. Valilik bunu kendi kontrolünde, denetimde tutarak birilerine yaptırıyor. Oysa daha kombineli olsa, kolektif olsa orada bütün köylüler yararlanacak, bütün köyler katılacak. İşte, zivzik narı var, çok önemli bir şeydir. Orada yaşanan süreçlerden, çatışmalı durumdan

kaynaklı insanlar toplayamıyor. Bırakalım hani pazara sunmayı, yiyebilecek kadar gidip kendi meyvesini, kendi sebzesini toplayamayacak durumlar, koşullar var. Birçok alanda böyledir ama genel politikalar için şunu eleştirebilirim: Evet, siz de birçok öneri yaptınız, çok değerlidir. Yerelin kendisi, kırsalın bunu kendisinin tartışması ve kendisinin karar alarak aracı olacak. Dayatan, oradan başka bir şey elde etmeye çalışan gibi bir politika işlevsiz kalıyor.

Önemişiyorum. Bu çerçeveleri de biz de parti olarak çeşitli önermeleri ve tartışmaları yapmaya ve Mecliste karar çıkması için elimizden geleni yapıyoruz, yapacağız.

Teşekkür ediyoruz sunumlarınız için.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Bir küçük katkı da... Tabii, bizim burada özellikle örgütlü kadın, kooperatiflerde kadın, dernek, vakıf, şirket, adına ne dersiniz deyin, önermemizin nedeni zaten tabandan gelen bir hareketle, bir istekle olmasıdır. Bunu özellikle o açıdan öneriyoruz.

Bir diğeri de, aslında bir araya gelen kadınlar kendi taleplerini çok rahat iletebiliyorlar. Mesela, ilin birisinde bir kooperatif var. Kadınların orada kuru fasulye, nohut yetiştiriciliği var, paketliyorlar. Daha sonra tutmuşlar, bir de beyaz önlük, doktor, hemşire önlüğü dikmeye başlamışlar ilde fakat “Bizim elimizde kaldı.” dediler. Beni bir toplantıya çağırdılar eğitim vermeye. Gönüllü olarak gidiyorum hafta sonları vesaire. Şimdi, orada kadınlara dedim ki, sonuçta sizin ilinizde hastane var mı? Var. Sağlık ocağı var. Hemşire, doktor önlük giyiyor mu? Gidin, onlar nereden almıyormuş, bir sorgulayın bakayım dedim. Aradan bir iki hafta geçti. Bir gün bir yerel gazetede bir haber çıktı. “Kadınlar valiliği bastı ‘Biz önlüklerimizi size satmak istiyoruz.’”

Bizim Ankara Nallıhan’da ciddi girişimlerimiz oldu. Orada bir kooperatif kurdurduk kadınlara Nal-Etik Kooperatifi diye. Şu anda 740 ortağı var o kooperatifin. Orada 740 kadın şu anda kooperatif üzerinden ayda 400 lira ile 1.600 lira arasında ellerine para geçiyor. İğne oyası yapıyor, yemek yapıyor, kırsal turizm faaliyetlerinde bulunuyor. Kadınlardan bir kısmı uluslararası fuarlara katılıyor.

Yani tabandan gelen istek bizim için her zaman daha önemlidir, değerlidir.

BAŞKAN – Buyurun.

YRD. DOÇ. DR. DİLEK EROĞLU – Teşekkür ederim.

Aslında Bülent Hocam birçok şeyi ifade etti, çok da bir şey kalmadı. Ben sadece benim açımdan da önemli gördüğüm bazı bileşenlerin altını çizmek istiyorum, öyle söyleyeyim.

Bir kere kırsal alanda kadın girişimciliği söz konusu olduğunda iki tip girişimcilikten bahsettiğimiz bu koşullarda; bir, kapitalist girişimcilik var; bir, geçimlik girişimcilik var. Kırsal alanda kadının yaptığı girişimcilik geçimlik girişimcilikten öte gidemiyor. Burada da açlık sınırının altına inmemek için bir çabalama aracı onlar için girişimcilik aslında. Yani bizim için bir KAGİDER’in, Kadın Girişimciler Derneğinin mesela anladığı anlamda girişimcilik ile köylerde kadınların anladığı girişimcilik çok farklı bir yere sahip. Bu anlamda baktığımızda da tabii ayrı bir boyutta incelemek ve tabii ki çok da bence şanssız bu anlamda böyle bir komisyonun oluşmasıyla, ayrı politikaları geliştirmek de büyük öneme sahip bence.

Ben şu noktalara işaret etmek istiyorum: Bir kere kadının içinde bulunduğu girişimcilik modeli geçimlik girişimcilik olduğunda süpermarketlere karşı tek başına küçük üretim yapan bir sermayesiz kadından bahsedebiliyoruz kırsal alanda aslında gördüğümüz ve bu ne oluyor? Aslında bir noktaya kadar kendini ve ailesini geçindirmek için bu işe başlamış o lider kadınlar bir süre sonra ürünlerinde sürekli bir pazarlama imkânı bulamadıkları için tıkanıyor ve tekrar ediyorum, o dev süpermarketlerin pazarlama stratejilerinin karşısında bir süre sonra devamlılığı olmadığı ve örgütlü olarak bile bu işe girmiş olsalar örgütlerin de bir süre sonra tıkanıyor görüyoruz. Ne anlamda tıkanıyor? Sermaye anlamında tıkanıyorlar.

BAŞKAN – Yani sürdürülebilirlik açısından.

YRD. DOÇ. DR. DİLEK EROĞLU – Çünkü sürdürülebilirlik sağlanamıyor ne yazık ki ve bunda da anahtar role sahip unsur sermaye.

Bülent Hocanın da ifade ettiği gibi sermayeyi belirleyen de toprak varlığı, işte kadının banka hesabının olup olmaması gibi bazı kapitalist sistem içinde, bu sistem içinde vazgeçilmez olan unsurlar. Bizim kent kadını olarak sahip olduğumuz ve çok doğal gördüğümüz birçok unsura onlar kesinlikle sahip değiller, hatta onlar için bir namus meselesi. Yani teknoloji de başta olmak üzere onları kullanmak, o kanalları kullanmak, onlar için bir namus meselesi hâlinde görüldüğü için kullanılmasına da izin verilmiyor, bunu belirtmek lazım.

Kırsal alanda kadın girişimciliğinin önündeki en büyük engel sermaye ama ikinci büyük engel de erkeğin kendi. Girişimci olan kadınların ancak erkekten izin alabilirse bu girişimciliği gerçekleştirebildiğini görüyoruz. Yani hane içinde erkeği ikna edebilirse veya akrabaları ikna edebilirse büyük bir risk göze alarak -ki bu toplumsal bir risktir ve alması da çok kolay bir risk değildir açıkçası- ancak girişime başlayabiliyor.

Bu girişimi gerçekleştirirken de tabii ki eğer başarılı olursa devamına müsaade ediliyor. Başarılı olursa da bizim gördüğümüz, işte bu tespit ettiğimiz dataları izleyebiliyoruz arkasından ama bir şey yapmak isteyen ve ancak aile baskısı ve erkek baskısı nedeniyle girişimci olamayan da kadınlar, lider kadınlar olduğu gerçeğini göz ardı edemeyiz kırsal alanda.

Tabii, burada şeyin rolü de var. Kadının ev içi rolleri görünür değil bir kere. Ev içinde yaptığı hiçbir işe karşılık bulamıyor kadın. Çocuk bakıyor, yemek yapıyor, ahırını temizliyor ama bu yaptıklarının ekonomik sistem içinde herhangi bir karşılığı ne yazık ki yok. Bir maaşı yok buna karşı aldığı. Ama diyelim kadın öldü, kadın hastalandı, soruyoruz erkeğe “Bu işi kim yapıyor?” Başka kadınları getiriyor yani komşu kadını çağırıyor, akraba kadını çağırıyor. Yani ne demek istiyorum. Bu işi de evde biri yapmazsa istihdam etmek zorunda hane bu şahısları da ama kadın bunu yaptığı sürece yapılan bu iş hiçbir zaman görünür bir iş hâlinde değil ve bunun karşılığında da ekonomik sistem içinde bir geri dönüş alamadıkça da ne oluyor? Bu sanki erkeğin karşısında dezavantajlı konumu, o ev içi roller kendiliğinden üretmiş oluyor zaten. Buna önlem olarak bir kere çiftçi tanımının kadınla birlikte entegre edilecek bir tanım hâline çevrilmesi mecburiyetimiz var ve bu yolla da kadının ev içi rollerini ancak görünür kılabiliriz diye düşünüyoruz.

Bunun dışında, bir kere biz ülke olarak şuna karar vermek zorundayız: Biz kırsalda ne yapacağız artık? Yani biz kadın girişimciliğini konuşuyoruz burada ama temel politikalarımıza şöyle bir baktığımızda sanki kırsal başımızın belası, biz bundan bir kurtulalım, bu kırsal alandaki nüfuslardan, hepsini kentleştirelim, oturalım, biz de “kent nüfusu” diye istatistiği verelim gibi bir modumuz var. Ama hayır, orada müthiş bir potansiyel var ve iklim değişikliğiyle de birlikte bütün dünya kırsal alanın bu bakır yapısını çok önemli bir yere oturtuyor artık ve oradaki bu özellikle de giderek artan kadın nüfusu neden? Çünkü artan yoksulluğa paralel, kırsal alanda erkekler göç ediyor mevsimlik ve orada çoğunluklu olarak kadınlar kalıyor sezon boyunca. Bu da bizim literatürde “tarımın feminizasyonu” dediğimiz bir kavramı oluşturuyor ve kırsal alanlar artık kadınların kontrolüne geçen alanlar hâlini alıyor. E, buna rağmen güçlerini kullanabilecekleri çeşitli araçlara da sahip olmadıklarından kendiliğinden kırsal alanlar sadece bir göç merkezi hâline dönüşmüş oluyor. Şimdi, bu nedenle, bir kere, bu tarımın kadınlaşmasını fark etmek ve çıkarılacak politikaları kadın eksenli politikalar hâlinde, tarım politikalarını da kadın eksenli politikalar hâlinde belirlememiz gerekiyor ki bu politikaların içine kadını yerleştirebilim, toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleştirebilim. Aksi takdirde, tarım politikaları burada, kadın girişimciliği politikaları burada bir yerde kalırsa, o sinerjiyi yaşamadığı için kadın bir süre sonra tıkanacak ve devamlılığını zaten sağlayamayacağız bu anlamda baktığımızda.

Kadın, geçimlik girişimcilikten kapitalist girişimciliğe geçebiliyor mu peki kırsal alanda? Hayır, geçemiyor çünkü kendine ait bir sermayesi yok.

Ticaret ve sanayi odalarında -şimdi, dağınık konuşmayayım, Hocamın ifade ettiği girişimcilik merkezleriyle ilgili işaret etmek istediğim noktayı belirteyim- kadın komisyonları var, sizler de biliyorsunuz. Bu kadın komisyonları, aslında, bence, bu bizim bahsettiğimiz kadın girişimciliği merkezleri için bir ön potansiyel niteliğinde ama ne yazık ki bu kurulların çok kentli kurullar olduklarını görüyoruz ve kırsal alandaki kadını içselleştiremediklerini görüyoruz. Böyle olunca da, evet, çok önemli bir potansiyeli olan bu sanayi, ticaret odalarındaki kurullar kırsal alandaki girişimci kadınları içlerine dâhil edemedikleri için bir süre sonra kır ve kent de bu şekilde ayrılmış, ticari anlamda da ayrılmış ve bir entegre yol, ortak yok oluşturulamamış oluyor kendiliğinden.

Bir diğer nokta, kadınlara kredi kullanımını artırmamız 1'inci madde içinde yer alıyordu, sorunlu madde. Bunun için ne yapabiliriz konusuna geliyor. Bir kere datalarda da gördüğünüz gibi, kadınlar kredi adından bile korkuyor. Yani, biz çıkıp şimdi desek ki: "A bankası kırsal alanda kadın kredisi vermeye başladı." Kullandırtamayız, nafile olduğunu düşünüyorum bunun. Peki, ne yapmamız lazım? O kadının kabul edeceği bir formatta o kredileri indirmemiz, onlara götürmemiz lazım. Bunun için de kredi kooperatifleri, kadın kredi kooperatifleri, nasıl Tarım Kredi Kooperatiflerimiz var ise, bu tarz bir üst örgütlenmenin teşvikiyle kredi kullanımını sağlanabilir ve bu yolla da daha etkili olacağını düşünüyorum.

Bu kadın girişimciliği merkezleriyle ilgili işaret etmek istediğim diğer bir nokta da bu merkezleri de yine aynı sanayi, ticaret odasında olduğu gibi, kentli kadınlar kontrolünde merkezler hâline çevireceksek hiç açmayalım, yazık memleketin parasına puluna yani zamanına, her neyse. Nasıl yapmalıyız peki? Burada, kırsal alanda zaten girişimci olan -belki örgütlenememiş, sorun değil ama biz tespit etmek zorundayız, o bizlerin misyonu- kadınlar yönetmeli bu kadın girişimciliği merkezlerini. Başlarında, evet, mentorluk yapacak, danışmanlık yapacak birileri olarak, yol göstericilik yaparak bu süreç ilerlemeli ama bu merkezler o kadınların bir araya geldiği, sorunlarını rahatlıkla dile getirebildikleri, hatta hata yapabildikleri ve mentorlar yardımıyla düzeltilebildikleri merkezler hâline gelebilmeli, yoksa kentli kadın kırsal girişimciliği merkezlerinin onlara hiçbir faydası olmayacaktır.

Benim işaret edeceğim son noktada da bu konuyla ilgili, Türkiye'de sosyal girişimciliğin de desteklenmesi gerektiğine inanan biriyim ben ve sosyal girişimcilik konusunun da mümkün olduğunca kırsal alana çekilebilmesi için neler yapılabileceğini tartışmamız gerekiyor. Sosyal girişimcilikten kastım da daha çok, zaten girişimcilik yapan bu kadınların ve erkeklerin, yoksulluğun ve mesela eğitim sorununun, temel toplumsal sorunların nasıl üstesinden gelebileceğimize dair çeşitli girişimcilik faaliyetlerine özendirilmeleri şeklinde ifade edilebilir. O nedenle, sosyal girişimcilik desteklerinin kırsala yönlendirilmesi ve bu konuda teşvikler sağlanmasının da önemli olduğuna inanıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben bir şeyi de sormak istiyorum, bu yaptığımız saha çalışmalarında çok amaçlı toplum merkezi, SODES'ler, bunlarla ilgili yaptığımız tespitler var mı, onların çalışmalarıyla ilgili?

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Şimdi, çok amaçlı toplum merkezleri -biliyorsunuz- onlar daha çok kent merkezlerinde odaklanmış durumda, ÇATOM'lar. Onların da uygulandığı evler, işte Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki evler. Onlar biraz girişimcilikten uzak, daha çok kadının kendi savunuculuğunu yapmaya yönelik, aile içindeki konumunu güçlendirmeye yönelik faaliyetler olarak ön plana çıkıyor, o şekilde ortaya çıkıyor ama Mardin ve Urfa gibi çok başarılı örnekler var.

SODES projelerinde bir tane belirleyici örnek olarak, Ardahan Damal'da gördüğümüz Damal bebekleri üretimi yapan bir atölye var, o zamanki kaymakam arkadaş gayet gayretliydi. Damal bebekleri coğrafi işareti de aldı. Orada yaklaşık 40 kadın atölyede çalışıyordu ve orada üretilen bebekleri yurt içi ve yurt dışı pazara gönderiyordu; o iyi bir örnekti. Ama “Şu kadın girişimciliği alanında SODES şunu yapmıştır.” diye alanda bire bir örnekle karşılaşmadım.

BAŞKAN – O destekleyici olabiliyor.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Evet, o anlamda.

Burada, izin verirseniz, ben bu Avrupa Kırsal Manifestosu'nu önemsiyorum. Bir iki şey üzerinde bir vurguda bulunmak istiyorum, yaklaşık 40 madde ama bir iki tanesini...

Şimdi, birincisi: “Yaşam kalitesi. Avrupa'nın kırsalında yaşayanlar -Türkiye de buna dâhil- kırsal alan, köyler, çiftlikler, küçük kasabalar, sahiller, adalar, dağlar ve ormanların yerel kültürleri, yaban hayatı, peyzajı, sağlıklı çevre ve kültürel mirasıyla sunduğu yaşam kalitesine büyük değer vermektedir. Bu büyük değeri herkes korumakla görevlidir.” diyor. Ben bazılarını geçiyorum. Şimdi, az önce dediğim vizyon, bakın, kendilerine koyduğu vizyon: “Kırsal Avrupa'nın geleceği için vizyonumuz, çeşitlenmiş kırsal ekonomiler ve yüksek kaliteli çevre ve kültürel mirasın etkin yönetimi tarafından desteklenen canlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kırsal topluluklardır. Biz inanıyoruz ki bu vizyon üzerine şekillenen kırsal topluluklar müreffeh, adil ve eşit bir Avrupa ve sürdürülebilir küresel topluma büyük ve uzun vadeli katkılar sağlayacaktır.” diyor. Burada da bizim konuyla ilgili önemseydiğimiz küçük ve aile çiftçiliğine özel atıfta bulunuyor. Diyor ki: “Ticari çiftliklerin Avrupa ekonomisine yaptıkları büyük katkıyı kabul ediyoruz -az önce süpermarketlerden Dilek Hocam söz etti- ancak Avrupa içindeki ve Güneydoğu Avrupa ile Karadeniz bölgesindeki özellikle ıssız alanlar, dağlar ve adalarda kurulu olan çiftliklerdeki iş gücünün kaybı ve milyonlarca küçük çiftlik ve aile çiftliklerinin geleceği hakkında kaygılıyız. Bu çiftlikler milyonlarca ailenin geçimini sağlamakta, yerel pazarlara girdi temin etmekte, binlerce topluluğun temel nüfusunu oluşturmakta ve toprakların, kıtaların, ekosistemlerin ve kültürel mirasın bağlı olduğu geleneksel yaşam tarzını korumaktadır. Kooperatifler ve sosyal çiftlik girişimleri kurarak ve ürünlerine değer katarak, yerel ekonomilerini çeşitlendirerek tedricen daha geniş çiftlik alanları ortaklaşa olarak oluşturulabilir ve canlılıkları sürdürülebilir. Hükümetleri, bağışçıları, sivil toplum örgütlerini ve kırsal toplulukları, aile çiftliğini geçerli bir Avrupa modeli olarak desteklemeye davet ediyoruz.” diyor. 40 ülkeden gelenler bu konuda... Burada eğitim konusunda ciddi bir talepleri var. Burada diyor ki: “Değişen bir dünyada her yerde insanlar sürekli uyum becerilerini geliştirmek ve sosyoekonomik hayattaki yeniliklere uyum sağlamak durumundadır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde başlayan eğitim ve yaşam boyu öğrenmenin -kırsal topluluklar için de gereklidir- kırsal toplulukları gerekli iş birliği ve ağ kurma faaliyetleriyle geliştirmede ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunmada önemli bir rolü vardır.” Şimdi, benim az önce dediğim bizdeki kırsal vizyon bu.

Ben Büyükşehir Yasası'yla ilgili çok çalışıyorum. Büyükşehir belediyelerinin kırsala bakışı birbirine benzeşti, hangi partiden olursa olsun ama kırsal alandaki kadına yönelik özel, kadının teknolojiye erişimini, savunuculuğunu yapabileceği, pazara erişimini kolaylaştırabileceği konu açısından baktığımız zaman faaliyetleri oldukça sınırlı, biraz bunun üzerinde durulması lazım.

Bakın, en son şöyle bir taahhütte bulunmuşlar, Türkiye de bunun içerisinde var: “Taahhüdümüz: Bu manifestoda ana hatlarıyla belirlenen vizyon ve eylemlere inanıyoruz ki kırsal topluluklar, hükümetler ve çok uluslu kurumlar birlikte çalışırsa Avrupa'nın kırsal bölgelerinde bir Rönesans gerçekleşebilir.” diyor ki Avrupa mevcut olduğu noktadan bu vizyonu kendisine koyuyor. Biz bunun neresindeyiz, bunu tartışmak lazım biraz. Yani, bu açıdan -ben diyorum, Dilek Hoca da onu söyledi yani- bizim tarım politikalarındaki vizyon ile kadın girişimciliği vizyonumuz örtüşüyor mu? Bunları üst üste koyduğumuz zaman, çakıştırdığımız zaman aslında ciddi anlamda bir boşluk analizi ortaya çıkıyor.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

YASAMA UZMANI CEMİL DİNMEZPINAR – Hocam, hangi maddeleri okudunuz bu arada?

BAŞKAN – Bunları bize vereceksiniz değil mi, manifestodan bir örnek?

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Yok, tüm maddeleri değil. Bakın, kaç maddeden oluşuyor, onları size söyleyeyim.

YASAMA UZMANI CEMİL DİNMEZPINAR – 40 madde dediniz.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – 30 madde toplam. Bunların içinden okuduklarım; 4’üncü maddeydi, 8’inci madde vizyon maddesi, 19’uncu madde küçük ve aile çiftçiliğine atıfta bulunuyor, mesela 23’üncü madde önemli, kırsal kalkınmada liderlik maddesi, 27’nci madde eğitimi öngörüyor, 30’uncu madde de deklarasyonu bildiriyor. Bunu ben, isterseniz, sizlerle bilgisayar ortamında paylaşabilirim.

BAŞKAN – İletişim kurarsınız siz. Bu sunumları da bize iletirsiniz.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Tabii, tabii, paylaşabilirim, iletibilirim size daha sonra, Cemil Bey’e iletibilirim.

BAŞKAN – O zaman, siz iletişime geçersiniz.

Var mı arkadaşlar soracağınız bir konu?

Teşekkür ediyoruz.

PROF. DR. BÜLENT GÜLÇUBUK – Biz teşekkür ederiz, sağ olun.

BAŞKAN – Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 11.42

